

Book Reviews

Цанов, Иван (2015). *Синергетичен модел на управленското решение*. София, България: Сдружение „Българска асоциация на конфликтолозите“. 209 стр. ISBN 978-619-90235-2-5.

Нов български труд в областта на синергетиката

New Bulgarian Work in the Field of Synergetics

Мариана Няголова (Mariyana Nyagolova)*^a

[a] Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, България (University of Veliko Turnovo "St. Cyril and St. Methodius", Veliko Turnovo, Bulgaria).

Psychological Thought, 2015, Vol. 8(2), 211–214, doi:10.5964/psyct.v8i2.150

Published (VoR): 2015-10-16.

*Corresponding author at: University of Veliko Turnovo "St. Cyril and St. Methodius", 2, T. Turnovski Street, 5003 Veliko Turnovo, Bulgaria. E-mail: mdnyagolova@yahoo.hu

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Съвсем неотдавна за българската научна общественост стана достояние новата книга на доцент Иван Цанов – преподавател в „Европейско висше училище по икономика и управление“ – гр. Пловдив и Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. Нейният автор е магистър по психология и доктор по икономика и управление. Монографията е второ, преработено и допълнено издание, в което са отразени дългогодишните търсения на доц. Цанов в междудисциплинарното поле на психологията на управлението, мениджмънта, икономическата теория, философията и социологията.

Изложението ни показва убедително, че обединяващото звено на всички тези проблемни области е приложението на принципите на социалната синергетика при създаването на нов модел на управленско решение. Разкрити са неговите най-важни характеристики, които, по мнението на автора, се свеждат до два основни компонента: лице, вземащо управленско решение и синергетична среда на управленското решение (Tsanov, 2015).

Монографичното изследване се състои от две части и седем глави.

Първата част на книгата е озаглавена „Въведение в синергетичния модел на управленското решение“. Тя включва и първите четири глави.

В първа глава се обсъждат историческите предпоставки за разбирането на същността на управленското решение, в тясна връзка с основните икономически теории: класически, марксистки, маржиналистки, кейсиански, монетарни и др. Задълбочено и критично са проследени връзките между методологията на посочените теории и синергетичния характер на управленското решение. Интересно е да се отбележи, че авторът проследява тези релации, в зависимост от това, какви са концепциите за субективната свобода на лицето, вземащо управленско решение, в отделните водещи икономически доктрини.

Втора глава е посветена на класическите модели за управленско решение. Тук, авторът подчертава, че главната цел на книгата не се изчерпва „единствено с привеждането, описанието и апробирането на синергетичния модел на управленско решение (СМУР)“. Поради комплексния характер на проблематиката, стремежът е тя да се представи панорамно и по-обширно. След като прави аргументирана съпоставка между класическите модели на управленско решение и синергетичния модел, Ив. Цанов обосновава извода, че „синергетичният модел на управленското решение се изгражда въз основа на приемствеността и традициите, но също така, притежава и уникална специфика“ (Tsanov, 2015, p. 53).

Тази специфика, той излага и доразкрива в трета („Дискусионни проблеми и новости при изследване на управленското решение“) и четвърта глава („Фундаменти на синергетиката“) на книгата. Прави характеристика на индивидуалното и груповото управленско решение. Разкрива техните прилики и разлики, на фона на Концепцията за активна корпоративна сигурност (АКС). Излага дискусиите около доминирането на двата основни фактора за вземането на управленско решение: „субективизъм“ и „ситуационизъм“.

Чрез разглеждането на същността на синергетиката, като „наука за изучаване и изследване на процесите и явленията, протичащи в сложните, открити и нелинейни системи“ (Tsanov, 2015, p. 84), авторът ни показва, че именно синергетичният подход дава възможност да се намери известен методологичен баланс между влиянието на тези два фактора при вземането на управленско решение. Разбира се, вниманието на автора е насочено към историко-методологичния развой и съвременното състояние на социалната синергетика. Специално място е отделено на научните приноси на „бащата на синергетиката“ – Херман Хакен и на родоначалника на теорията за „разсейващите се структури“ (от френското “dissipation”) – белгийският учен Иля Пригожин. Анализирайки техните идеи и теории, Ив. Цанов посочва, че „и Хакен, и Пригожин разглеждат синергетиката в много по-широк контекст, освен връзките ѝ с кооперацията и дисипацията“ (Tsanov, 2015, p. 83).

В четвърта глава, той последователно представя теориите за синергетичната парадигма и синергетичната икономика, като подробно изяснява отношението им към същността на синергетичния модел на управленско решение. Отбелязани са идеите на най-видните представители на тези направления в САЩ, Западна Европа и Русия.

Що се отнася до традициите на социалната синергетика в България, авторът представя на читателите приноса в тази сфера на своя учител – професор, д.ик.н. инж. Димитър Йорданов Димитров (1926-2013). Именно предложението от него синергетичен подход към управлението изобщо, авторът приема и развива, и в настоящата монография. Заедно с това, той отбелязва, че редица български учени работят в областта на социалната синергетика. Броят на нейните български изследователи постоянно се увеличава, тъй като

самата тя става все по-актуална, „във връзка с неустойчивостта на социалния живот във всичките му измерения. Тя, поотделно и съвместно с другите науки, трябва да помогне за разрешаването на дълбоката, глобална еволюционна криза, пред която се изправя цялото човечество“ (Tsanov, 2015, p. 87).

Този конкретен контекст на изследване не предполага по-широк обзор на всички възможни български приноси в синергетиката. Обяснимо е защо в монографията не са интерпретирани синергетичните теории на други български учени, работещи в сферата на педагогическата психология, педагогиката, социологията и други сродни направления.

Втората част на книгата „Същност на синергетичния модел на управленското решение“ включва три глави, посветени на по-частни и специфични проблеми на синергетичния модел на управленско решение (СМУР).

В пета глава „Основи на синергетичния модел на управленското решение“ е обоснована приложимостта на синергетиката към модела на управленското решение. В случая, авторът възприема и излага синергетичните принципи на руския учен Владимир Буданов. Като подчертава, че предизвикателствата пред СМУР са много и трудно разрешими, Ив. Цанов посочва, че те са, както онтологични, така и епистемологични, а също и отнасящи се до сферата на синергетичната верификация. Формулира и базовите синергетични аксиоми на модела на управленско решение като ценност на знанията, откритост, семантична регулируемост, управляемост, компромисност, слаба предсказуемост, слаба типизация, възпроизводимост, наличие на жизнен цикъл, диалектичност. Посочва, че най-важните синергетични принципи на СМУР са: самоорганизация, нелинейност, бифуркация, принцип на атрактора, принцип на параметрите на реда (Tsanov, 2015, p. 131).

В шеста глава са разгледани основните елементи на СМУР, във връзка с практическата реализация на посочените принципи. Особен психологически смисъл придобива проблемът за СМУР, в хода на представянето на психологическите особености на субекта на СМУР. Заедно с традиционните индивидуални и личностни характеристики на субекта като темперамент, интелект, мотивация, характерологични особености, авторът се спира и на процесуалния аспект на вземането на решения от страна на субекта. Сполучливо в този смисъл е и позоваването на полския психолог Юзеф Коцелецки, който е един от известните изследователи от края на XX век на процесуалния аспект на човешкото мислене и създател на оригинален модел за структура на мисловния процес (Tsanov, 2015, pp. 134-135).

Много оригинално психологическо звучене има и разглеждането на въпроса за СМУР в синергетична среда на вземане на решение, която не изключва и конфликтните ситуации. Конфликтът и степените на конфликта са представени в достатъчно ярка светлина. Тази съществена разработка може да се използва от психолозите в работата им по изучаване и разрешаване на конфликти.

Седма глава е посветена на въпроса за апробацията на СМУР. Авторът не скрива, че тази задача се е оказала истинско предизвикателство. Той апробира частично СМУР, чрез три конкретни апробационни проверки: 1) апробация на СМУР, посредством анкета на в. „Капитал“ сред жени топ-мениджъри, 2) апробация на СМУР, посредством въпросник сред мениджъри, 3) апробация на СМУР, посредством метода „Разсъждение на глас“. В заключение, отбелязва, че резултатите от трите апробации водят до извода, че СМУР не се потвърждава, което го кара да счита, че „някои теоретични елементи на СМУР трябва да бъдат преразгледани“ (Tsanov, 2015, p. 190).

Обикновено сме свикнали, в подобни трудове, да четем почти шаблонното заключение, че „експерименталните резултати са потвърдили теоретичната хипотеза“. В случая, обаче едно от достоинства на монографията е това, че Иван Цанов отбелязва реалното състояние на нещата, което ни припомня, че е напълно естествено наличието на случаи, когато експериментът не потвърждава предварителните очаквания.

Книгата е написана професионално. Нейното изложение е много увлекателно, независимо от достатъчно абстрактния характер на разглежданата проблематика. Авторът демонстрира завидна езикова и научна грамотност. С вещина показва всички актуални страни на теорията и практиката на синергетичния модел на управленското решение.

За голямата му научна ерудиция в изучаването и изследването на проблема, говори и фактът, че настоящето второ издание на книгата се реализира само една година след първото издание.

Трудът е достатъчно изчерпателен и определено може да се разглежда, като нов български принос в синергетиката, психологията на управлението и мениджмънта.

Финансиране

Авторите не са получили финансиране, което да докладват.

Конфликт на интереси

Авторите декларират, че не съществува конфликт на интереси.

Благодарности

Авторите не са получили помощ/подкрепа, която да докладват.

Литература

Tsanov, I. (2015). *Synergetichen model na upravlenskoto reshenie* [Synergetic model of managerial decision]. Sofia, Bulgaria: Bulgarian Association of Conflictologists. Assoc.

About the Author

Prof. **Mariyana Nyagolova**, PhD, is a lecturer in History of Psychology at the University of Veliko Turnovo “St. Cyril and St. Methodius”.